

УДК 611.018 (07.07)
Волков К.С., Довбуш А.В., Якубишина Л.В., Андрійшин О.П., Довгалою А.І., Чорнопиский О.Я., Котик А.О.,
Небесна З.М., Лучанко Л.Д.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ГІСТОЛОГІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ З СВІТОВИМ ОСВІТНІМ ПРОСТОРОМ

Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

FEATURES OF HISTOLOGY STUDYING IN INTEGRATION OF UKRAINIAN MEDICAL EDUCATION WITH INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE

Наведений досвід організації самостійної та індивідуальної роботи студентів згідно з вимогами системи ЕСТS

Приведен опыт организации самостоятельной и индивидуальной работы студентов согласно с требования системы ECTS.

It is shown the experience of students' independent and individual work organization in obedience to the requirements of ECTS system.

Ключові слова: вивчення гістології, кредитно-модульна система, Болонська декларація.
Ключевые слова: изучение гистологии, кредитно-модульная система, Болонская декларация.
Key words: histology studying, credit-module system, Bolon's declaration.

Ключовою вимогою інтеграції української медичної освіти з світовим освітнім простором є кредитно-модульна система (ECTS). Це модель організації навчального процесу, яка базується на поєднанні модульних технологій у залікових одиницях виміру засвоєння навчального матеріалу (залікових кредитів).

Для впровадження нової системи навчання розроблена і затверджена нова навчальна програма з гістології [1], яка структурується на модулі – відносно самостійні за змістом та об'ємом навчального навантаження частини, що включають набір певної кількості залікових кредитів. Згідно з вимогами системи ECTS педагогічні технології передбачають відсутність екзаменаційних сесій, замість цього матеріал поділяється на модулі, а оцінка з дисципліни є рейтинговою та визначається як середнє арифметичне оцінок за кожний модуль.

Важливими завданнями є створення умов для активної участі студентів у навчальному процесі, запровадження здорової конкуренції, збільшення об'єму самостійної роботи студентів, оскільки найбільш ефективний метод навчання полягає в самостійному опрацюванні навчального матеріалу. Для організації систематичної і ефективної роботи студентів на практичних заняттях використовуються сучасні методи викладання. Система візуального аналізу гістологічних препаратів виводить зображення з світлооптичного мікроскопа на монітор і дозволяє викладачу консультувати і контролювати самостійну роботу студентів. Кафедрою створена база даних тестових завдань в рівні складності і викладачі використовують їх для оцінювання знань студентів. Вирішення ситуаційних завдань третього рівня формує професійну орієнтацію студента. Поряд з традиційною системою оцінювання використовується більш широка шкала оцінки знань. На кафедрі гістології організована індивідуальна робота студентів, яка передбачає навчання з використанням додаткової літератури, пошук сучасної інформації допомогою мережі Інтернет, проводиться перегляд гістологічних препаратів, вивчення електронних мікрофотографій з консультативною допомогою чергового викладача.

Створені умови навчання допоможуть адаптувати студентів до нових вимог системи ECTS і через кілька років з гордістю побачити наших випускників висококваліфікованими лікарями, професійні вміння і навички як високо цінуватимуться в усьому світі.

Література

1. Гістологія, цитологія та ембріологія. Програма навчальної дисципліни. К., 2005. – 52 с.

УДК 61:378.14

Воробйов Є.О., Кулішов С.К., Сорокіна С.І., Третяк Н.Г., Шевченко Т.І.

ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ В НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ, МАГІСТРАНТІВ АСПІРАНТІВ НА КАФЕДРАХ ТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ *Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава*

Vorobjov E. A., Kulishov S.K., Sorokina S.I., Tretjak N.G., Shevchenko T.I.

PROSPECTS OF CREDITAL AND MODULAR SYSTEM IN TRAINING STUDENTS, MAGISTERS, POSTGRADUATE LEARNERS AT THE THERAPEUTIC DEPARTMENT *The Ukrainian medical stomatologic academy, t. Poltava*

Основною метою навчання є підготовка фахівців до активної і позитивної ролі в суспільстві.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є лекції, практичні заняття, участь в клінічних конференціях (доповіді, дискусії), клініко-патологоанатомічних конференціях (рецензування), навчально-дослідні (групові та кафедральні).

Основному, всі навчальні програми включають 60 кредитів, але в окремих випадках припускається збільшення кількості кредитів до 75 за рахунок інтенсифікації навчання.

Кредити не можна зводити до суто фізичного відвідування практичних занять та лекцій без відповідної самостійної роботи студента.

Для магістрантів і аспірантів рівень компетентності визначається спроможністю до математичного планування цього дослідження, засвоєння статистичних методів обробки даних, засвоєння методик обстеження, написання ів магістерської, дисертаційної роботи, проведення патентно-інформаційного пошуку, підготовка презентації, навчання інноваційній діяльності, підготовки доповідей у мультимедійних формах.

Практичне приєднання до Болонського процесу потребує модернізації програми відповідно до європейських вимог.

Основной целью обучения является подготовка специалистов к активной и положительной роли в обществе. Видами учебных занятий согласно учебному плану являются лекции, практические занятия, участие в научных конференциях (доклады, дискуссии), клинико-патологоанатомических конференциях (рецензирование), учебно-исследовательские дискуссии (групповые и кафедральные).

Основном, все учебные программы включают 60 кредитов, но в отдельных случаях допускается возможность увеличения количества кредитов до 75 за счет интенсификации обучения.

Кредиты нельзя сводить к суто фізическому присутствию на практических занятиях и лекциях без соответствующей добросовестной самостоятельной работы студента.

Для магистрантов и аспирантов уровень компетентности определяется способностью к математическому планированию научного исследования, освоению статистических методов обработки данных, освоению методик исследования, написанию разделов магистерской, диссертационной работы, проведению патентно-информационного поиска, подготовке документации, обучению инновационной деятельности, подготовке докладов в мультимедийных формах.

Практическое присоединение к Болонскому процессу нуждается в модернизации программы в соответствии с европейскими требованиями.

The main aim of education is preparation of learners for an active and positive role in a society.

The types of learning activities are: lectures, practical studies, participation in clinical conferences (reports, discussions), clinical-pathologyanatomical conferences (reviewing), study-research discussion (group and cathedral).

Basically, all study programs acquire 60 credits, but in exceptional cases it could contain more credits up to 75 by high intensity.

Credits cannot be reduced to especially physical attendance of practical employment (occupations) and lectures without appropriate diligent work of the students themselves.

For magisters and post-graduate learners the level of competence is determined by ability to mathematical planning of scientific research, to using of statistical methods, techniques of research, writing of magister's or dissertational work, applying patents and other information, training of innovational activity, reporting in multimedia forms.

Practical connection to Bologna process requires modernization of the programs according to the all-European requirements.

Ключові слова: кредити, модулі, внутрішня медицина, Болонський процес.

Ключевые слова: кредиты, модули, внутренняя медицина, Болонский процесс.

Key words: credits, modular system, internal medicine, Bologna process.

На сьогодні основним джерелом інформації щодо застосування кредитно-модульної рейтингової системи є презентація, запропонована в електронній формі через інтернет освітнім порталом України та наукові видання [3,6]. Зникнення реальної потреби у певній стандартизації вимог, якості, конкурентоспроможності освіти відбувається досить давно. Пропонується значна кількість рекомендацій, що вимагає виваженого підходу до їх впровадження [1,2,3,4,5,6].

Певною мірою допомогою можуть бути стандарти по застосуванню кредитно-модульної системи, розроблені Directorate - General for Education and Culture, 14 february, 2005, Brussel, видані в електронній формі [6].

В цих стандартах значна увага приділяється ECTS-кредитам, оціночній шкалі, запропоноване застосування кредитно-модульної рейтингової системи впродовж всієї професійної діяльності лікаря. Крім того, доводиться вважати документація з ECTS - системи, що складається з інформаційного пакету та курсового каталогу, включає

навчальні аплікаційні форми, рекомендації щодо складання угоди між навчальними закладами та студентами-магістрантами, аспірантами.

ECTS-система спрямована на те, що студент є центральною фігурою навчального процесу, який завдяки своїй працездатності може досягти певних успіхів в навчанні.

Засвоєння матеріалів модулів орієнтовано на середнього студента, проте для засвоєння певного об'єму матеріалу кожен потребує різного часу. Тому студент повинен свідомо визначити свої пріоритети з метою більш ефективного засвоєння матеріалу.

В основному, всі навчальні програми включають 60 кредитів, але в окремих випадках припускає можливість збільшення кількості кредитів до 75 за рахунок інтенсифікації навчання.

Кредити не можна зводити до суто фізичного відвідування практичних занять та лекцій без відповідної сумлінної самостійної роботи студента.

Згідно зі стандартами по застосуванню кредитно-модульної системи, що запропоновані Directorate-General for Education and Culture, 14 February, 2005, Brussels особлива увага звертається на те, що кредити не зводяться лише до безпосередньої взаємодії викладач – студент, бо, готуючись до прослуховування двогодинної лекції, студент середньому повинен витратити до трьох годин на самостійну підготовку до запропонованої теми; двогодинний семінар потребує попередньої підготовки впродовж тижня.

Програма факультетської терапії з курсом фізіотерапії складена для спеціальності 7.110.101. "Лікувальна справа", напряму підготовки 1101. Медицина, відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОК) освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки фахівців.

Викладачі кафедри факультетської терапії особливу увагу звертають на визначення етіологічних та патогенетичних факторів найбільш поширених терапевтичних захворювань, дотримуються та навчають студентів морально-деонтологічним принципам медичного фахівця та принципам фахової субординації, допомагають засвоїти принципи діагностики та надання медичної допомоги при невідкладних станах в клініці внутрішніх хвороб, формулюють принципи прогнозу життя та працездатності при найбільш поширених терапевтичних захворюваннях, застосування на практиці існуючих класифікацій з аналізом типової клінічної картини найбільш поширених терапевтичних захворювань, визначення з напрямками обстеження хворого та аналізу даних лабораторних та інструментальних обстежень при типовому перебігу, трактування загальних принципів лікування, реабілітації та профілактики найбільш поширених терапевтичних захворювань.

В модулі ми об'єднали завершені, логічно об'єднані за змістом розділи з факультетської терапії для студентів 4 курсу, програми з внутрішніх хвороб для субординаторів. Форми контролю пропонуються у вигляді написання історій хвороби, комп'ютерного тестового контролю, розв'язування ситуаційних задач.

Особливу увагу звертаємо на оцінювання роботи студентів на лекціях, семінарах, наукових семінарах, практичних заняттях, виховної роботи, самостійної роботи, враховуємо: відвідування лекцій, написання рефератів, рецензування робіт інших студентів; участь в клінічних конференціях (доповіді, дискусії), клінічних патологоанатомічних конференціях (рецензування), навчально-дослідні дискусії (групові та кафедральні).

Основною метою навчання є підготовка фахівців до активної і позитивної ролі в суспільстві.

Навчання магістрантів, аспірантів також оцінюється кредитами.

Для магістрантів і аспірантів рівень компетентності визначається спроможністю до математичного планування наукового дослідження, засвоєння статистичних методів обробки даних, засвоєння методик обстеження, проведення патентно-інформаційного пошуку, написання розділів магістерської, дисертаційної роботи, підготовка документів для навчання інноваційній діяльності, підготовки доповіді у мультимедійних формах.

Проектування та складання алгоритмів застосування кредитно-модульної системи організації навчального процесу на кафедрі факультетської терапії з курсом фізіотерапії зараз знаходиться на етапі продовження ретельного вивчення та використання стандартів, запропонованих освітнім порталом України, Education and Training (http://www.europa.eu.int/comm/education/index_eu.html), NATO Research and Technology Organization, підрозділ Health Factors and Medicine (http://www.rta.nat.int/main.asp?topic+hfm.htm) та іншими доступними джерелами інформації. Практичне приєднання до Болонського процесу потребує модернізації програми відповідно до загальноєвропейських вимог.

Болонська декларація має на меті узгодження різноманітних систем освіти без руйнування національних особливостей, а з урахуванням усіх досягнень та здобутків: самобутності клінічного мислення, оригінальності та концепцій при вирішенні наукових питань, органічного зв'язку між медичною наукою та практикою, збереження та подальший розвиток традицій національної терапевтичної школи.

Література

1. Інформаційні технології в розвитку творчих здібностей майбутніх лікарів / Воробйов Є.О., Кулішов Дудченко М.А. та інші // Матеріали навчально-методичної конференції МОЗ України, УМСА "Роль інформаційних технологій у підготовці сучасного лікаря". – Полтава. – 2002. – С.10-12.
2. Особливості підготовки сімейних лікарів з внутрішніх хвороб на додипломному етапі / Воробйов Є.О., Кулішов С.К., Третяк Н.Г. та інші // Матеріали навчально-методичної конференції "Актуальні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах України". – Чернівці. – 2002. – С. 432

3. Пидасв А.В., Передерий В.Г. Болонский процесс в Европе. Что это такое и нужен ли он Украине? Возможна интеграция медицинского образования Украины в Европейское образовательное пространство.- Одесса: Одес. мед. ун-т.- 2004. – 192 с.
4. Розвиток творчих здібностей майбутніх лікарів як передумова покращення якості викладання клінічних дисциплін / Воробйов Є.О., Кулішов С.К., Третяк Н.Г. та інші // Матеріали навчально-методичної конференції «Сучасні підходи до викладання теоретичних і клінічних дисциплін у медичному вузі».- Полтава. – 2005. - С. 23-25.
5. Системне-антисистемне клінічне мислення студентів як критерій підвищення якості додипломної підготовки лікарів на кафедрах терапевтичного профілю / Воробйов Є.О., Кулішов С.К., Кітура Є.М. та інші // Матеріали навчально-методичної конференції «Шляхи оптимізації педагогічної взаємодії у системі викладач-студент в умовах реформування вищої школи».- Полтава. – 2003. - С. 27-30.
6. ECTS USERS' GUIDE. EUROPEAN CREDIT TRANSFER AND ACCUMULATION SYSTEM AND DIPLOMA SUPPLEMENT.- On-line publication by Directorate-General for Education and Culture. - Brussels. – 2005. – 50 p.

УДК: 372.832:378.14

Гнатчук О.С., Шутак Л.Б.

ПРІОРИТЕТНІ МЕТОДИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗА УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Буковинський державний медичний університет

Реалізація положень Болонської декларації у системі вищої освіти, у тому числі медичної та фармацевтичної, є головне завдання вищої школи України. У зв'язку з цим, актуальним є пошук шляхів та методів контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Важливою проблемою є розробка навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчального процесу, перебудова методики проведення практичних та семінарських занять, забезпечення самостійної роботи студентів, впровадження нових педагогічних та комп'ютерних технологій.

Реализация положений Болонской декларации в системе высшего образования, в том числе медицинского и фармацевтического – это главное задание высшей школы Украины. В связи с этим, актуален поиск путей и методов контроля за учебно-познавательной деятельностью студентов. Разработка учебно-методического и информационного обеспечения учебного процесса, перестройка методики проведения практических и семинарских занятий, обеспечение самостоятельной работы студентов, внедрение новых педагогических и компьютерных технологий – важнейшая проблема современной системы образования.

The principal task of Ukrainian higher school is the realization of important principles of Bolonian declaration in Ukrainian system of higher education, including the sphere of medical and pharmacology instruction. Therefore, the search for ways and methods of student's educational cognitive activity control is regarded to be very actual.

The most important problems of modern educational system are: methodical and informative training appliance, providing the study process; new methods of conducting practical classes and seminars; and new pedagogical computer technologies application.

Ключові слова: Болонська декларація, модульно-рейтингова система, навчально-методична робота, форми контролю, ефективність навчання, „заохочувальні бали”.

Ключевые слова: Болонская декларация, модульно-рейтинговая система, научно-методическая работа, формы контроля, эффективность учебы, “поощрительные баллы”.

XXI століття ставить перед освітою нові вимоги та завдання. Система освіти має забезпечувати організацію навчально-виховної роботи з урахуванням сучасних досягнень науки, педагогічної теорії, соціальної практики тощо. Основним завданням вищої школи в Україні є реалізація положень Болонської декларації у системі вищої освіти, у тому числі медичної та фармацевтичної.

Болонська декларація передбачає виконання „Програми проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ III-IV рівнів акредитації”. У програмі йдеться про консолідацію європейського простору вищої освіти, а саме про зближення систем освіти різних європейських країн, сприяння мобільності студентів та викладачів, європейській співпраці у галузі вищої освіти, в першу чергу, з погляду підвищення її якості.